

Селіванова І.А.
кандидат юридичних наук, доцент
науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України
м. Харків, Україна

РОЗВИТОК ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РУХУ УКРАЇНИ В НАПРЯМКУ ІНДУСТРІЇ 4.0

Інтелектуальний капітал був і залишається найціннішим ресурсом будь-якої країни. Україна має значну інноваційну спроможність. Про це свідчить Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII), який оцінює світові економіки за рівнем їх інноваційності. За даними GII в 2022 році Україна посідала 75 місце за обсягами інновацій, 4 місце серед 36 груп із доходом нижче середнього економіки та 34 місце серед 39 економік в Європі [1]. Тому країна має поступово розвивається в напрямку Індустрії 4.0., бо в умовах поступового переходу національних промислових підприємств та економіки в цілому до методів Індустрії 4.0 суспільство знаходитиме нові засоби вирішення внутрішніх та зовнішніх проблем держави.

Про чергову технологічну революцію часто говорять як про Індустрію 4.0 (Industry 4.0), орієнтуючись на німецьку державну програму розвитку, оприлюднену у 2011 році. Вона була запропонована експертами з ФРН, аби протидіяти експансії з Південно-Східної Азії. Відповідні державні програми щодо цифрових трансформацій національної економіки вже прийняті в багатьох країнах.

В Україні перші документи з питань цифрових трансформацій було прийнято в 1998 році. Це були Концепція Національної програми інформатизації (далі - Концепція 1998) [2] та Національна програма інформатизації (далі – Національна програма 1998) [3], в яких було охарактеризовано стан інформатизації країни, стратегічні цілі та основні принципи інформатизації. В цей період рівень інформатизації українського суспільства порівняно з розвинутими країнами Заходу становив лише 2-2,5 відсотка. Втім, вже було розуміння, що інформатизація сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукоємних виробництв та високих технологій, зростанню продуктивності праці, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства

Концепція 1998 та Національна програма 1998 визначають інформатизацію як сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, створених на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [2,

розд. 1; 3 ст.1]. До основних напрямів інформатизації в 1998 році було віднесено: розроблення політики та організаційно-правового забезпечення інформатизації, формування національної інфраструктури інформатизації, інформатизація стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони, процесів соціально-економічного розвитку, пріоритетних галузей економіки, фінансової та грошової системи, державного фінансово-економічного контролю, соціальної сфери, інформатизація в галузі екології та використання природних ресурсів, науки, освіти і культури, міжнародне співробітництво

Складовими національної інформаційної інфраструктури і основними чинниками, що забезпечують економічне піднесення, відповідно до Концепції 1998, є обчислювальна та комунікаційна техніка, інформаційно-комунікаційні мережі, бази і банки даних та знань, інформаційні технології (ІТ), система інформаційно-аналітичних центрів різного рівня, виробництво технічних засобів інформатизації, системи науково-дослідних установ та підготовки висококваліфікованих фахівців. Національна інформаційна інфраструктура, створена з урахуванням світових тенденцій і досягнень, сприятиме рівноправній інтеграції України у світове співтовариство [2, розд.1].

Національна програма інформатизації включала Концепцію Національної програми інформатизації; сукупність державних програм з інформатизації; галузеві програми та проекти інформатизації; регіональні програми та проекти інформатизації; програми та проекти інформатизації органів місцевого самоврядування[3, ст.2].

Сьогодні нову світову економічну реальність з урахуванням ризику енергетичних, логістичних чи сировинних криз формує інноваційний концепт "Індустрія 4.0". Індустрія 4.0 є алгоритмом з економічної оптимізації. Основні індикатори – автоматизація процесів, раціоналізація логістики і виробництва. За дослідженням McKinsey, високотехнологічні компанії використовують не більше 60% свого потенціалу. Тож у кожній галузі є надмірні витрати, які варто оптимізувати.

В 2018 році, коли в Україні приймається третій документ з питань цифрових трансформацій, результати українського виміру "Індустрії 4.0" невтішні. У звіті Всесвітнього економічного форуму 2018 року Україна займала лише 67 місце.

З метою реалізації прискореного сценарію цифрового розвитку, як найбільш релевантного для України з точки зору викликів, потреб та можливостей, приймається Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки (далі – Концепція 2018). В цьому документі вперше дається визначення Індустрії 4.0 як оновленої концепції «розумного виробництва», що ототожнюється з «четвертою промисловою революцією» та появою кіберфізичних систем. Індустрія 4.0 - наступний етап цифровізації виробництв та промисловості, на якому головну роль відіграють такі технології та концепти, як Інтернет речей, «великі дані» (big data), «предиктивна аналітика», хмарні та туманні обчислення, «машинне навчання», машинна взаємодія, штучний інтелект, робототехніка, 3D-друк, доповнена реальність.

Пріоритетом державної промислової політики, відповідно до Концепція 2018, є інтеграція цифрових технологій у процеси виробництва, або цифровізація промисловості. Цифровізація визначається як насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір. Визначено, що державна політика стимулювання розвитку Індустрії 4.0 має три напрями: створення інфраструктури Індустрії 4.0 - індустріальних парків, галузевих центрів технологій тощо; доступ до капіталу для створення нових інноваційних виробництв; розвиток цифрових навичок для підготовки персоналу, здатного працювати з технологіями Індустрії 4.0. [4].

І в 2022 році приймається Закон України «Про Національну програму інформатизації» [5], в якій розроблено комплекс завдань, програм, проектів, робіт з інформатизації, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства шляхом концентрації та раціонального використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу держави, координації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності. Також Закон уточнює поняття інформатизації, яке містилося в Національній програмі 1998, визначаючи метою цього процесу створення умов для забезпечення розвитку інформаційного суспільства та впровадження інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій.

Література:

1. Щорічний звіт Всесвітньої організації інтелектуальної власності (BOIB) Global Innovation Index 2022 What is the future of innovation driven growth? URL: bit.ly/3km3O1t
2. Концепція Національної програми інформатизації: схвалена Законом України від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про Національну програму інформатизації: Закон України № 74/98-ВР від 04.02.1998 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p?find=1&text=індустр#w1_7
5. Про Національну програму інформатизації: Закон України № 2807-ІХ від 01.12.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#n191>